HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

(א)רבי שמעון אומר [א]אף על פי שאמרו טלית קונה דינר זהב ואין דינר זהב קונה טלית מכל מקום כך הלכה אבל אמרו מי שפרע מאנשי דור המבול ומאנשי דור הפלגה ומאנשי סדום ועמורה וממצרים בים הוא עתיד ליפרע ממי שאינו עומד בדיבורו [ב]והנושא ונותן בדברים לא קנה [ג]והחוזר בו אין רוח חכמים נוחה הימנו ואמר רבא אנו אין לנו אלא אין רוח חכמים נוחה הימנו דברים ואיכא בהדייהו מעות קאי באבל דברים וליכא בהדייהו מעות לא קאי באבל °אמר רבא קרא ומתניתא מסייע ליה לריש לקיש קרא דכתיב [1]וכחש בעמיתו בפקדון או בתשומת יד או בגזל או עשק את עמיתו תשומת יד אמר רב חסדא כגון שיחד לו כלי להלואתו עשק א"ר חסדא כגון שיחד לו כלי לעשקו וכי אהדריה קרא כתיב [2]והיה כי יחטא ואשם והשיב את הגזלה אשר גזל או את העושק אשר עשק או את הפקדון אשר הפקד אתו ואילו תשומת יד לא אהדריה מאי טעמא לאו משום דמחסרא משיכה אמר ליה רב פפא לרבא אימא מעושק הוא דהדר קרא הכא במאי עסקינן כגון שנטלו ממנו °וחזרו והפקידו אצלו היינו פקדון תרי גוני פקדון אי הכי תשומת יד נמי ליהדריה ולוקמיה כגון שנטלו הימנו וחזר והפקידו אצלו אי אהדריה קרא לא תיובתא ולא סייעתא השתא דלא אהדריה קרא מסייע ליה ותשומת יד לא אהדריה קרא והתניא אמר ר' שמעון מנין ליתן את האמור למעלה למטה דכתיב [3]או מכל אשר ישבע עליו לשקר ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב לרבות תשומת יד להישבון בהדיא מיהא לא אהדריה קרא מתניתא מנלן (ג)דתניא [ד]נתנה לבלן מעל ואמר רב דוקא בלן הוא דלא מחסרא משיכה [ה]אבל מידי אחריתא דמחסרא משיכה לא מעל עד דמשיך והתניא נתנה לספר מעל וספר הא בעי לממשך תספורת [ו]הכא במאי עסקינן בספר נכרי דלאו בר משיכה הוא תניא נמי הכי [ז]נתנה לספר או לספן או לכל בעלי אומנות לא מעל עד דמשך קשיין אהדדי אלא לאו ש"מ כאן בספר נכרי כאן בספר ישראל ש"מ וכן אמר רב נחמן דבר תורה מעות קונות ובדקה לוי במתניתיה ואשכח נתנה לסיטון מעל

אלא

ואין דינר זהב קונה טלית. דלגבי פירות הוי דהבא טבעא: (א) **מ"מ.** כלומר אף לפי פורענות העתידה לבוא על החוזר: **כן הלכה.** שאין בית דין יכולין לעכב בידו: **אין רוח חכמים נוחה הימנו.** אין נחת רוח לחכמי ישראל במעשיו של זה אין דעתם נוחה עליהם הימנו על ידו: **אנו אין לנו.** קללה אחרת אלא אינו הגון בעיני חכמים: **קאי באבל.** משום דברים שבאו על כך לכלל מעשה אבל מעות לא קנו מדאורייתא. ונפקא מינה לענין איסורא כגון אם קידש בו את האשה לר' יוחנן הוו קדושין דמדאוריי' קנייה ודידיה הוא לר"ל לקיש לא הוו קדושין: **מסייע לר"ל.** דמדאוריי' נמי לא קנו מעות להדיוט: **תשומת יד.** הלואה ואמר רב חסדא כגון שיחד לו הלוה כלי עליה דהוי דומיא דפקדון דאילו כפר בהלואה גרידתא לא מיחייב קרבן שבועה הואיל וניתנה להוצאה: **עשק.** שכר שכיר: **שיחד לו כלי לעשקו.** ואי לא לא מיחייב אכפירת שכר שכיר קרבן שבועה דלא מייחד ליה באפי נפשיה כפקדון וגזל ואבידה: **וכי אהדריה קרא.** להישבון לאחר שהודה כי יחטא ואשם: **לאו משום דמחוסר משיכה.** אותו כלי ולא קנאו מלוה: **מעושק דאהדריה קרא.** מכיון דאהדריה קרא לעושק דמחסר נמי משיכה לא אצטריך לאהדורי לתשומת יד דמעושק נילף ליה: **הכא במאי עסקינן.** עושק דאהדריה קרא משתעי בשנטלו שכיר לכלי ממנו וחזר והפקידו אצלו: **אי הכי.** דמאי דאהדר קרא מוקמת בדלא מחוסר משיכה נהי נמי דמשיכה בעינן ליהדריה קרא נמי לתשומת יד ונוקמה בהכי: **אי אהדריה קרא לא הוה גמרינן לא תיובתא ולא סייעתא.** דר' יוחנן לוקמה בדלא משך וריש לקיש לוקמיה במשך: **השתא דלא אהדריה מסייע ליה.** דמדאהדריה לעושק ופקדון וגזל ואבידה ולא אהדריה לתשומת יד איכא למילף תשומת יד במחוסר משיכה ועשק במשך: **בהדיא מיהא לא אהדריה קרא.** שיהא חייב להשיבו ולהביא קרבן וכי הדר רבייה קרא דומיא דפקדון רבייה בשנטלו הימנו וחזר והפקידו אצלו: **נתנה.** לפרוטה של הקדש בשוגג: **לבלן.** בשכר שירחצנו בבית המרחץ: **מעל.** ואע"פ שעדיין לא רחץ: **ואמר רב גרסינן: דוקא בלן.** קתני דמעל הנותן משום דשכירות גמורה היא בנתינת הפרוטה ואין יכול לחזור בו שאין כאן מה למשוך אבל אם נתנה על דבר שיש בה מה למשוך הימנו לא מעל עד דמשיך: **הא בעי למשוך.** האי סוכר התספורת דבכל מידי דאית ביה מה למשוך לא קני עד דמשיך: **נכרי.** לא שייך ביה דין משיכה דמיד עמיתך כתיב (ויקרא כה): **קשיין אהדדי.** ספר אספר: **וכן אמר רב נחמן.** כר' יוחנן: **ובדקה לוי במתניתיה.** הגיהה והוסיפה בתוספתא שסידר ושנה בה: **נתנה לסיטון מעל.** סיטון חנוני גדול ומוכר פירות הרבה לחנונים עניים ונותנין לו המעות על יד כשהם מוכרים ובתחלת הקנייה נותנין ערבון דמים מועטין על הכל: **מעל.** אע"ג דלא משך כל הפירות שהרי הרבה פוסק עמו בבת אחת:

אלא

אמר ר' שמעון אע"פ שאמרו. לא גרסינן ר' שמעון בן אלעזר דבפרק איזהו נשך (לקמן דף עד:) מוכח דהיינו ר' שמעון בן יוחאי: **ואמר רבא אנו אין לנו אלא אין רוח חכמים נוחה הימנו.** ואם תאמר מאי קמ"ל רבא בברייתא נמי הכי קתני החוזר בו אין רוח חכמים נוחה הימנו וי"ל דאשמועינן דאין רוח חכמים נוחה הימנו לאו היינו מי שפרע דקתני ברישא: **דברים ואיכא בהדייהו מעות קאי באבל.** ואם תאמר ודקארי לה מאי קארי לה וי"ל דהך ברייתא ר' שמעון היא דסבר מעות קונות אפילו לריש לקיש ולכך לדידיה כי איכא מעות קאי באבל והמקשה מדמה לריש לקיש דאין מעות קונות לרבנן לדברים בלא מעות לר' שמעון: **תשומת יד לא אהדריה קרא.** הכי נמי לא היה צריך להחזיר עושק ובשביל שום דרשה אהדריה וא"ת בפ' נערה שנתפתתה (כתובות דף מג. ושם: ד"ה מאי) דאמר אמר ליה אנסת בתי ר' שמעון פוטר מקרבן שבועה אפילו עמד בדין מקרא דוכחש כו' יצאו אלו שהן קנס בשלמא לר' יוחנן דלא בעי משיכה אלא יחוד אתי שפיר דגבי קנס לא יועיל יחוד אלא לריש לקיש דבעי נטלו וחזר והפקידו אצלו כיון שנטלו ממונא הוא ומה שייך לקנס וי"ל דלא קשה כלל דהתם ר' שמעון היא דאית ליה מעות קונות אפילו לריש לקיש ולא בעי אלא יחוד אבל קשה בהפלת שנו וסימת עינו מה צריך קרא למעט הא התם אינו פוטר אלא מטעם קנס דמאי יחוד שייך הלא יוצא לחרות וליכא למימר דתבע ליה שניהם הפלת שנו וסימת עינו ויחד לו כלי על דמי עינו כדאמר במרובה (ב"ק דף עד. ושם) שיוצא בשן ונותן לו דמי עינו °דהא מוקי לה התם כמ"ד דאין צריך גט שחרור ור' שמעון סבר בפרק השולח (גיטין דף מג:) דצריך גט שחרור ויש לומר דשפיר מקרי יחוד ששואל גופו שכובש בשעבודו ואינו משחררו: **בלן דלא מחסרא משיכה.** ואם תאמר והא מחוסר חזקה ויש לומר דשכירות קרקע נקנה בכסף כדאמר במרובה (ב"ק דף עט. ושם) ואם תאמר ומנ"ל דדוקא בלן ויש לומר מדקאמר בסיפא משום שא"ל הכנס ורחוץ שהרי מרחץ פתוחה לפניך ואם תאמר וכי אתותב ר' יוחנן ממתני' וי"ל דר' יוחנן מוקי לה בבלן נכרי אבל ספר נכרי בעי משיכה וריש לקיש ורבא סבירא להו דמיירי בבלן ישראל דומיא דרישא דקתני נתנה לחבירו הוא מעל וחבירו לא מעל דאיירי בנתנו לחבירו ישראל דבנכרי לא שייך מעילה: **והא בעי לממשך תספורת.** מכאן אומר ר"ת דהסופר ששכיר עצמו אם משכו ממנו קולמוס או תער שלו אין יכולין שוב לחזור בהם ואם תאמר מ"ש מפועל דיכול לחזור בו °ויש לומר דפועל דוקא דכתיב ביה עבדי הם ולא עבדים לעבדים יכול לחזור בו ולא קבלן: **בספר נכרי.** ה"מ לשנויי הא מני ר"ש היא כדבסמוך: **נתנה לסיטון מעל.** ואם תאמר ולוקמה בסיטון נכרי ויש לומר דסיטון הוא מוכר דבר לח דהיינו יין ושמן כדתנן בפרק הספינה (ב"ב דף פח.) הסיטון מקנח מדותיו ויין ושמן של נכרים אסור דהא ברייתא מתניא קודם °שהתיר ר"י נשיאה השמן ור"ת פוסק הלכה כר' יוחנן אע"ג דרבא קאמר קרא ומתניתא מסייע ליה לר"ל °היינו לכאורה אבל אפשר לשנויי כר' יוחנן ומתני' נמי מוקים לה בבלן נכרי כדפרי' ואין ראיה מדלא חשיב לה רבא בפ' החולץ (יבמות דף לו. ושם) בהדי ג' מילי דהלכה כריש לקיש משום דר"ל לאו מימריה דנפשיה אמרה דבפ"ב דבכורות (דף יג.) משמיה דר' אושעיא קאמר דמשיכה קונה ולא מעות ולא חשיב אלא הנהו דאמר מימריה דנפשיה דלא חשיב נמי הא דאמר ריש לקיש משמיה דלוי סבא [ד]אינה לשחיטה אלא לבסוף אע"ג דרבא גופי' ס"ל הכי בתמיד נשחט (פסחים דף סג.) ובפרק ב' דזבחים (דף ל. ושם) אבל יש לדקדק דהלכה כר"י דרב נחמן

דהלכתא

עין משפט נר מצוה

לט א מיי' פ"ז מהל' מכירה הל' א סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רד סעיף א:

מ ב מיי' שם פ"א הל' א ופ"ז שם הל' ח סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קפט:

מא ג מיי' שם פ"ז הל' ח ועי' שם סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רד סעיף ז [וסעיף יא בהג"ה]:

מב ד מיי' פ"ו מהל' מעילה הל' ט:

מג ה ו מיי' שם הל' י:

מד ז מיי' שם הל' ט:

◆

תורה אור השלם

1 נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וּמָעֲלָה מַעַל בַּיהוָֹה וְכִחֵשׁ בַּעֲמִיתוֹ בְּפִקָּדוֹן אוֹ בִתְשׂוּמֶת יָד אוֹ בְגָזֵל אוֹ עָשַׁק אֶת עֲמִיתוֹ: ויקרא ה כא

2 וְהָיָה כִּי יֶחֱטָא וְאָשֵׁם וְהֵשִׁיב אֶת הַגְּזֵלָה אֲשֶׁר גָּזָל אוֹ אֶת הָעֹשֶׁק אֲשֶׁר עָשָׁק אוֹ אֶת הַפִּקָּדוֹן אֲשֶׁר הָפְקַד אִתּוֹ אוֹ אֶת הָאֲבֵדָה אֲשֶׁר מָצָא: ויקרא ה כג

3 אוֹ מִכֹּל אֲשֶׁר יִשָּׁבַע עָלָיו לַשֶּׁקֶר וְשִׁלַּם אֹתוֹ בְּרֹאשׁוֹ וַחֲמִשִׁתָיו יֹסֵף עָלָיו לַאֲשֶׁר הוּא לוֹ יִתְּנֶנּוּ בְּיוֹם אַשְׁמָתוֹ: ויקרא ה כד

◆

רבינו חננאל (המשך)

מיהו לא אהדריה קרא בהדיא כלומר בפי' כמו הגזל והפקדון לא אזהר ביה רחמנא השבה בתשומת יד. מתניתא דתנן בפ' הנהנה שוה פרוטה מן ההקדש וכו' נתנה (ללבן) [לבלן] אע"פ שלא רחץ מעל שהוא אמר לו הרי המרחץ לפניך היכנס ורחוץ ואמר רב בלן דוקא לא בעי משיכה דלאו בר משיכה הוא. אבל מידי דבר משיכה הוא לא מעל עד שימשוך איני והתנן נתנה לספר מעל והא ספר בעי למימשך תספורת. ואוקימנא בספר נכרי דנכרי ליתיה בדינא (א) דלא קני אלא בההיא משיכה. אמר רב נחמן בר יצחק דבר תורה מעות קונות ובדקה לוי במתניתיה [ואשכח] נתנה לסיטון מעל ואע"ג דלא משך פירות דאי לא תימא הכי אי משך צריכא למימר דמעל הא ודאי הוציאה אלא כיון שנתנה למוכר התבואה מיד מעל קשיא לריש לקיש. ומשני הא מני ר' שמעון היא ואנא דאמרי דלא כר' שמעון. שמעינן מהא דתני ר' שמעון טלית קונה דינר זהב ואין דינר זהב קונה טלית דדהבא טיבעא הוי. אליבא דמאן דסבר דהבא טיבעא הוי קתני לה ואין הלכה כר' שמעון דקיימא לן כסתם מתניתין דתנן הזהב קונה את הכסף אלמא דהבא פירי הוי ומיקני בחליפין בלא אגב קרקע בין במתנה בין בכל משא ומתן וכן הלכה זה פירוש הגאון ז"ל.

(א) אולי צ"ל דנכרי ליתא בדינא דמשיכה ולא קני אלא בההיא פרוטה.

מסורת הש"ס

(א) [תוספ' פ"ג] לקמן מט. [ע"ש] ודף עד:, (ב) מעילה כ., (ג) [ע"ז נו.], (ד) [חולין כט:],

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מכל מקום. נ"ב ע"ל פרק איזהו נשך דף עד:

◆

גליון הש"ס

גמ' אמר רבא קרא ומתני'. כעין זה בגיטין דף מח ע"א: שם וחזרו והפקידו. עיין לקמן דף נד ע"ב תוס' ד"ה מוסיף חומש: תום' ד"ה תשומת יד וכו' דהא מוקי לה התם בגיטין דף מג כנ"ל: ד"ה והא וכו' וי"ל דפועל דוקא. לסדיא מחלקים כן לקמן דף עז ע"א ועי"ק: ד"ה נתנה וכו' היינו לכאורה. עיין גיטין דף מח ע"א תוס' ד"ה אי:

◆

רבינו חננאל

אמר רבא קרא ומתניתא מסייעא לריש לקיש קרא דכתיב וכחש בעמיתו בפקדון או בתשומת יד כגון אדם שנושה בחבירו מנה וייחד לו כלי להיפרע ממנו הלואתו ולא משכו המלוה. בגזל כמשמעו. או עשק את עמיתו וחזר והודה לו וייחד לו כלי להיפרע ממנו העשק שעשקו ומדחזינן דאזהר רחמנא להשיב הגזל העשק והפקדון שנאמר והשיב את הגזלה אשר גזל וגו' ותשומת יד לא אזהר רחמנא לאהדורי ש"מ דכיון דלא משך ליה להאי כלי לא קנאו ולפיכך לא חייבתו התורה להחזירו למלוה. ודחי' ומאי דלמא לעולם אע"ג דלא משך קנה וכיון שהעשק ותשומת יד שניהן ייחד לו כלי הם הזהיר להחזיר העושק והוא הדין לתשומת יד כי דינם אחד הוא. ואמרי' אינן שוין שהעושק ייחד לו כלי להיפרע ממנו העושק שעשקו ומסר לו אותו הכלי וחזר העשוק והפקידו אצלו דאי לא תימא הכי היינו גזל אלא לאו שמע מינה כדאמרי'. אי הכי היינו פקדון ומשנינן תרי גווני פקדון חדא דמפקיד מדיליה גביה וחדא דיהיב ליה העושק מדיליה כגון משכון וחזר והפקידו אצלו וכשתבעו כפר בו. ואקשי' וכי תשומת יד לא מהדריה קרא והתני' מנין ליתן את האמור למעלה והוא הפסוק כולו שכ' וכחש בעמיתו וגו' לתתו למטה בזה שכ' והשיב את הגזלה וגו' ת"ל מכל אשר ישבע עליו לשקר כלל כל הכתוב כל מה שתבעו וכחש ונשבע בו חייב (להשביעו) [להשיבו] ונמצאת גם תשומת יד בכלל מכל אשר ישבע עליו לשקר והזהירה תורה והשיב. ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה לרבות תשומת יד להישבון. ומשנינן אין כדקאמרת